

Handläggare
Daniel Nilsson
Kansli- och utredningsavdelningen

Diarienummer

Utvärdering av uppsökande verksamhet

Innehållsförteckning

Bakgrund	3
Syfte	3
Metod och material	3
Uppsökande verksamhet	4
Boken kommer	4
Besök på förskolor.....	4
Besök på dagverksamhet.....	4
Pop-up-bibliotek.....	5
Projekt	5
Ordlådor för nyanlända.....	5
Minneslådor för äldre	5
Demokrativäskor	5
Bokstart.....	6
Intervjuresultat	6
Folkbiblioteket.....	6
Förskolor	6
Slutsatser och diskussion.....	7
Prioriterade grupper och tillgänglighet.....	7
Utveckling av samarbeten	7

Bakgrund

Bokbussen fanns till förfogande under 13 år och besökte förskolor och skolor samt i viss utsträckning äldreboende, vårdverksamhet, gruppboende, badplatser, camping och Stavnäs parkering. Under 2015 besökte bokbussen Saltarö och Ingarö havscamping samt Eknäs brygga. Till följd av en kraftig kostnadsutveckling utreddes bokbussen och den 15 september 2015 beslutade kultur- och fritidsnämnden att ersätta bokbussen med uppsökande verksamheten. I samband med detta beslutade kultur- och fritidsnämnden att den uppsökande verksamheten ska utvärderas senast den 1 juli 2016.

Syfte

Utvärderingen avser att beskriva den nuvarande uppsökande verksamhet och jämföra denna med bokbussens tidigare verksamhet mot bakgrund av folkbibliotekens uppdrag enligt bibliotekslagen och Värmdö kommuns biblioteksplan.

Metod och material

Material om folkbibliotekens uppsökande verksamheter har samlats in från verksamheten och synpunkter om att bokbussen har ersatts av uppsökande verksamhet har samlats in genom intervjuer med personal från huvudbiblioteket samt telefonintervjuer med personal från förskolor som har långt till närmsta bibliotek. Intervjuerna var semistrukturerade med öppna frågor och avsåg att fånga upp åsikter om den uppsökande verksamhetens kvalitet och inriktning. Intervjuerna är dock inte en totalundersökning av målgruppen och underlaget kan inte heller ses som representativt för populationen som helhet. Möjligheter till generalisering är därför begränsade. Synpunkter som framförts behöver därför nödvändigtvis inte representera synpunkter om biblioteksverksamhet i allmänhet. Rapporten beskriver den uppsökande verksamhet och synpunkter om denna men avser inte att utvärdera aktivitetens resultat eller effekter.

Uppsökande verksamhet

Den uppsökande verksamheten bestod innan september 2015 av tjänsterna boken kommer, talböcker och en månatlig talboksläsecirkel. Boken kommer är en kostnadsfri service som riktar sig till personer som inte själva kan komma till biblioteket. Böcker eller talböcker skickas hem ungefär en gång per månad. Dessa tjänster har bibehållits och utvecklats. Därtill har ytterligare aktiviteter och verksamheter införts eller planeras införas. Bl.a. erbjuds förskolor och äldreboenden depositioner och skraddarsydda besök.

Boken kommer

Boken kommer är en kostnadsfri service som vänder sig till målgrupper som på grund av hög ålder, långvarig sjukdom, rörelsehinder eller funktionshinder inte själv kan komma till biblioteket. Huvudbibliotekets personal kör hem böcker till medborgare enligt turlista, d.v.s. ungefär en gång per månad. Medborgaren lånar från bibliotekets ordinarie bestånd. För närvarande finns 21 aktiva låntagare till servicen boken kommer. Sedan verksamheten bokbussen upphörde har tre nya låntagare tillkommit. Under 2015 skickades talböcker hem till tio aktiva låntagare. Ett särskilt engångsutskick av bokpaket skickades till en låntagare boende i skärgården.

Besök på förskolor

Värmdö bibliotek har identifierat nio förskolor som har långt till närmsta bibliotek, baserat på antal kilometer till bibliotek och närhet till kollektivtrafik. De nio förskolorna har fått erbjudande från huvudbiblioteket om att få en leverans av böcker en gång i månaden enligt rullande schema. E-brev med information om att böcker kan bokas och levereras skickas ut i förväg till förskolorna. Aktiviteten startade under hösten 2015.

Besök på dagverksamhet

Biblioteken har under hösten besökt dagverksamheterna Daghöjden och Diamanten. Daghöjden har besökts en gång per månad och Diamanten besökts vid ett tillfälle då information om Boken kommer, talböcker och andra uppsökande former gavs.

Nyanlända och mångspråkiga

Bibliotekets uppsökande verksamhet med inriktning på nyanlända och mångspråk har efter hösten 2015 innefattat:

- Filmvisningar på Gurraberg för nyanlända som studerar SFI eller på G2
- Regelbundna informationsträffar på biblioteket för G2, SFI och nyanlända där bibliotekspersonal tipsat om böcker på lätt svenska
- Samarbete med Kompis Sverige. Informationsträff på biblioteket en eftermiddag/kväll
- Läxhjälp på Gustavsbergs bibliotek erbjuds två dagar i veckan av Rädda barnen och Röda korset
- Språkcafé på Gustavsbergs bibliotek en dag i veckan erbjuds av Rädda barnen.
- Bokdepositioner till ensamkommande barn
- Gustavsbergs bibliotek har en Ny i Sverige-hylla med information om bibliotekens service på flera språk samt böcker på lätt svenska och lexikon
- Bibliotekets hemsida har en Ny i Sverige-länk

- Biblioteket erbjuder informationsbroschyrer på exempelvis engelska och dari. HBTQ-broschyren ska översättas till engelska
- Biblioteket har en språkpraktikant
- Bibliotekets personal har genomgått kompetensutveckling för att få förståelse för hur det är att vara nyanländ
- Bibliotekets nyhetsbrev för juni, juli och augusti månad kommer ha nyanlända som fokus.

Pop-up-bibliotek

Värmdö bibliotek har under hösten provat ett så kallat pop-up-bibliotek, d.v.s. ett mobilt bibliotek som dyker upp på vid valda tillfällen under begränsad tid. Pop-up-biblioteken syftar till att förstärka bibliotekets samarbete med andra verksamheter i lokalsamhället, besöka målgrupper där de befinner sig och på så sätt möta publiken på mindre och enklare sätt utanför bibliotekens egna lokaler. Det första pop-up-biblioteket arrangerades under den europeiska dyslexiveckan och eMedborgarveckan den 5-11 oktober.

Bibliotekets personal bemannade då ett tillfälligt center vid entrén i kommunhuset i Skogsbo där den interaktiva bibliotekswebben och olika böcker visades. Därtill var personalen tillgänglig för samtal och information om dyslexi. Det tillfälliga biblioteket var öppet sammanlagt tio timmar mellan måndag och fredag och besöktes av 25 personer. Den 2 november besökte pop-up-biblioteket Gustavsbergsbadet. Utbudet anpassades till medier som kunde läsas under besöket som noveller, dikter, serier och pekböcker. Målet med pop-up-biblioteket är att nå människor där de befinner sig och fånga intresset på plats och i stunden. Fler aktörer önskar samverka med biblioteket om pop-up-bibliotek och nästa aktivitet som planeras är ett besök vid Djurö vårdcentral.

Projekt

Vid Värmdö bibliotek planeras eller pågår för närvarande ett antal projekt som vänder sig till målgrupper vid exempelvis förskolor, asylboenden och SFI-klasser.

Ordlådor för nyanlända

För närvarande arbetar Värmdö bibliotek med att starta upp ett projekt kallat ordlådor. Projektet vänder sig till tre grupper: nyanlända, äldre samt ungdomar och unga vuxna. Bakgrund till projektet är bibliotekets utökade och breddade uppdrag att bjuda in och möta nyanlända barn och ungdomar och hitta nya vägar till samverkan, väcka läslust och vara öppet och tillgänglig för alla. Ordlådorna har olika teman och projektet planeras starta under vår eller sommar 2016.

Språkcafé

Under sommaren kommer ett projekt bestående av sommarjobbarna starta där sommarjobbarna har språkcafé med alla som vill lära sig svenska.

Minneslådor för äldre

Minneslådor vänder sig till äldre och syftar till att framkalla minnen genom att stimulera sinnen samt genom berättande och litteratur.

Demokrativäskor

Demokrativäskor innehåller metodverktyg som syftar till att stimulera till samtal, idéer och förslag som kan resultera i uttrycksformer som utställning, film, litteratur, radioprogram, eller insändare. Väskorna kan anpassas till mer eller mindre avancerade nivåer och lånas ut till fritidsgårdar, boenden för ensamkommande och finns tillgängliga

på bibliotek och andra verksamhetslokaler som ungdomar besöker.

Bokstart

Bokstart är en nationell satsning för att stödja små barns språk- och läsutveckling. Inspirationen till satsningen kommer framförallt från England där programmet kallas Bookstart och har funnits sedan år 1992. Bokstart riktar sig till föräldrar med små barn och innebär att barnhälsovård och folkbibliotek samverkar för att nå dem med inspiration och information kring läsning. Tidig språkstimulans har visat sig vara viktig för att barnen också ska bli goda läsare. Bokstart uppmuntrar föräldrar till att läsa högt, sjunga, rimma och samtala med sina barn. Bokgåvor delas ut under barnens första år och föräldrar får information om språkutvecklingen och vad folkbiblioteket kan erbjuda.

Värmdö bibliotek planerar söka medel från Statens Kulturråd för Bokstart hösten 2016.

Intervjuresultat

Folkbiblioteket

Folkbibliotekets personal, som tidigare arbetat med bokbussen, framför vid intervju att bokbussen var en uppskattad aktivitet, speciellt för människor vars boende eller skola var belägen långt från närmsta folkbibliotek. Bokbussen var en interaktiv aktivitet där besökare kunde besöka ett bibliotek, prata med dess personal och själv välja böcker att låna. En skillnad mellan bokbussen och dagens Boken kommer beskrivs ligga i just denna interaktivitet. Bokbussen var ett mobilt bibliotek medan Boken kommer är en (av användaren) fördefinierad leverans av böcker. Ytterligare en skillnad mellan bokbussen och uppsökande verksamhet är att målgruppen för den uppsökande verksamheten har modifierats. Bokbussens huvudsakliga målgrupp var förskolor och i viss utsträckning gruppboende, särskilt boende, daglig verksamhet och sommartur till Stavsnäs. När bokbussen upphörde bedöms möjligheten för förskolebarn att besöka bibliotek ha minskat. Samtidigt har andra målgrupper prioriterats mer såsom ungdomsgrupper, nyanlända och äldre. I dag kan mer tid vikas åt att besöka dagverksamheten Daghöjden där bibliotekets personal har mer tid att läsa och prata med de äldre. En nackdel med bokbussen var att bussen fick besöka verkstäder för reparationer ofta och att den inte var handikappanpassad.

Värmdö bibliotek har erbjudit förskolor att få leveranser av böcker och flera förskolor har varit aktiva och beställt böcker. Förskolorna har dock framfört att bokbussen saknas. Däremot har inga särskilda önskemål framförts om förbättringar av den nuvarande uppsökande verksamheten.

Förskolor

Vid intervjuer med personal vid förskolor framgår att bokbussen var uppskattad och viktig del av förskolans verksamhet. Förskolornas respondenter beskriver att det är svårt för förskolorna att själva besöka folkbibliotek då dessa är belägna långt från förskolorna. Att bokbussen besökte förskolorna var därför en fördel. Därtill beskrivs bokbussens möjlighet till att själv välja böcker på plats som en fördel. En skillnad mellan bokbussen och dagens leveranser av böcker på beställning beskrivs som en avsaknad av att själv upptäcka och välja böcker på plats, då det kan vara svårt på förhand att veta vilka böcker som skulle kunna intressera olika barn. Möjligheten att beställa böcker (enskilda eller

tematiska) i förväg och få böcker levererade beskrivs av en respondent som en bra lösning. Utbudet är bra och folkbibliotekets personal är lyhörd över önskemål och erbjuder bokleveranser anpassade efter önskemål. Förskolorna är dock inte vana med rutinen att beställa i förväg, vilket inneburit att de vid enstaka tillfällen glömt att beställa och bokleveranser har därför uteblivit. Respondenterna från förskolorna bedömer att förskolorna nu lånar mer sällan och i mindre omfattning.

Förslag på förbättringar som framkommit är möjlighet att boka aktiviteter som sagostund eller teater. För att enklare kunna söka och välja böcker i förväg föreslog en respondent att folkbiblioteket kan tillhandahålla kartotek eller digital databas där titlar listas.

Slutsatser och diskussion

Bokbussen ersattes av uppsökande verksamhet för att i högre utsträckning fokusera på prioriterade grupper och göra biblioteken tillgängliga för alla. Vad innebär det att biblioteken ska vara tillgängliga för alla och att biblioteken ska uppmärksamma prioriterade grupper?

Prioriterade grupper och tillgänglighet

Enligt bibliotekslagen ska bibliotek ägna särskild uppmärksamhet åt personer med funktionsnedsättning samt nationella minoriteter och personer som har annat modersmål än svenska. Folkbibliotek ska även ägna särskild uppmärksamhet åt barn och ungdomar för att främja deras språkutveckling och stimulera till läsning, bland annat genom att erbjuda litteratur utifrån deras behov och förutsättningar. Slutligen gör bibliotekslagen gällande att elever i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska ha tillgång till skolbibliotek. Förskolor omfattas inte av detta krav. Ansvaret för att erbjuda tillgång till skolbibliotek tillfaller huvudmän för respektive skola. En bokbuss eller uppsökande verksamhet är därför inte ett substitut till skolbibliotek utan kan enbart ses som ett komplement.

Av biblioteksplanen framgår bl.a. att bibliotek i Värmdö kommun ska vara så tillgängliga som möjligt för alla som vill använda dem, tillgänglighetsanpassade och inbjudande. Folkbiblioteken ska även arbeta utåtriktat och uppsökande för att nå prioriterade grupper samt barn och ungdomar. Därtill ska bibliotekens webbsida ge kontaktvägar till kommunens bibliotek samt tips om nya inkomna böcker och information om verksamheten och dess tjänster.

Utveckling av samarbeten

Av undersökningen framgår att det finns ett intresse bland förskolor att barnen ska kunna besöka bibliotek även om förskolorna är belägna långt från närmsta folkbibliotek. Bokbussen var en verksamhet där biblioteket besökte användaren. Biblioteksbesök är en viktig del för att uppmuntra till läsning. Vid folkbiblioteken finns de bästa förutsättningarna att kunna locka med ett stort utbud av media och låta barn själv leta, upptäcka och fråga om litteratur och annan biblioteksmedia. Folkbiblioteket skulle därför kunna utveckla samarbeten med skolor som syftar till att locka dem att besöka biblioteket istället för den motsatta ordningen. Ett sådant samarbete skulle vara i linje med Värmdö kommuns biblioteksplan som anger att:

”För att nå bibliotekslagens krav samarbetar folkbiblioteken med övrig förvaltning i kommunen för att nå verksamheter inom skola, vuxenutbildning, omsorg om äldre och personer med funktionsnedsättning samt ungdomsverksamhet. Genom samarbeten kan verksamhetsanpassade medier och aktiviteter utformas efter målgruppens behov och önskemål.”¹

Ett sådant samarbete skulle även vara i linje med det läsfrämjande arbetet för folkbiblioteken. Av biblioteksplanen framgår att en viktig del av det läsfrämjande arbetet är att biblioteken ”... genom förskolor bjuder in barn till bibliotek och riktar aktiviteter till olika åldrar.”² Samarbeten mellan skolor och bibliotek skulle kunna formaliseras genom definitioner av erbjudna basverksamheter och eventuella tilläggstjänster.

Därtill kan nuvarande samarbeten om bokleveranser till exempelvis förskolor vidareutvecklas. Från intervjuer med förskolor framgår att en del aspekter kan förbättras. Exempelvis är rutinen med bokleveranser relativt ny vilket innebär att pedagoger på förskolor inte är van vid att beställa böcker i förväg, vilket i enstaka tillfällen resulterat i att böcker inte levererats alls. Ett alternativ vid utebliven beställning är att ett icke-valsalternativ aktiveras och levereras till berörd förskola. Icke-valsalternativet kan då bestå av ett paket med böcker utvalt av folkbiblioteket. Från intervjuerna framkommer att barn och pedagoger saknar möjligheten att bläddra bland böcker och få en överblick över titlar. Värmdö kommuns bibliotekportal erbjuder i detta sammanhang ett digitalt verktyg för att söka bland böcker och få information om nya böcker i kategorier som barn och unga. Information om verktyget skulle därmed kunna ges till förskolorna.

Därtill bör övriga prioriterade grupper enligt bibliotekslagen ges större utrymme än vad som tidigare varit fallet. Under hösten har fler projekt riktats till målgrupper som personer med funktionsnedsättning och nyanlända. Även om resultaten och effekterna av dessa aktiviteter är svårbedömda, då verksamheten och projekten påbörjats hösten 2015 och våren 2016, får aktiviteterna ändå anses vara positiva då de är i linje med lagstiftningens och biblioteksplanens intentioner.

Bokbussens verksamhet har primärt tillhandahållit uppskattad service till förskolor i kommunens perifera delar. Intresset för bokbussen har vid intervjuer beskrivits som stort och bokbussens utlån uppgick till drygt 15 000 böcker till barn år 2014. I en rapport presenterad för kultur- och fritidsnämnden den 15 september 2015 framgår att bokbussen under våren 2015 besökt 26 förskolor, 4 grundskolor samt 5 övriga verksamheter (Daghöjden, Slottsovalen, gruppbestaden Rödhakevägen, Diamanten och Djuröhemmet). Denna service är dock en frivillig kommunal verksamhet som inte är reglerad av bibliotekslagen eller annan författning. Servicen bör därför ställas mot andra behov i bibliotekets verksamhet, såsom krav att biblioteken ska rikta särskild uppmärksamhet mot prioriterade grupper.

¹ Värmdö kommuns biblioteksplan 2016-2018 s. 3

² Värmdö kommuns biblioteksplan 2016-2018 s. 4